

کلاس‌های چندپایه

به زبان آمار و ارقام

علی پورقیومی
راهبر آموزشی تربیتی
منطقه‌ی کوهمره، استان فارس

راهکار (۳-۵) در «سند تحول بنیادین آموزش و پرورش» به توانمندسازی دانش‌آموزان ساکن مناطق محروم و عشایری با تأکید بر ایجاد فرصت‌های آموزشی متنوع و با کیفیت اشاره می‌کند. همچنین در راهکار (۴-۵) بر اولویت بخشی به تأمین و تخصیص منابع، تربیت نیروی انسانی کارآمد و حمایت مادی و معنوی از دانش‌آموزان مناطق محروم تأکید شده است. کلاس‌های چندپایه یکی از راهکارهای مؤثر آموزشی و اقتصادی است که می‌تواند آرمان‌های ملی را در زمینه‌ی آموزش و پرورش برای همه، به‌ویژه در مناطق محروم با جذب پسران و دختران بازمانده از تحصیل، تحقق بخشد. توجه به این راهکار مؤثر وقتی نمایان تر می‌شود که نیم‌نگاهی به آمار و ارقام کلاس‌های چندپایه‌ی کشورمان داشته باشیم.

دلایل تشکیل کلاس‌های

چندپایه و چالش‌های آن

کلاس‌های چندپایه به دلیل تعداد کم جمعیت دانش‌آموزان، اوضاع سخت محیطی، نامناسب بودن راه‌های ارتباطی، کمبود

فرصتی آموزشی است. کلاس‌های چندپایه در دیدگاه صاحب‌نظران مکاتب نوین آموزشی به دلایل گوناگون تأیید می‌شوند:

- در نظریه‌ی رشد شناختی پیاژه، به دلیل تبادل افکار و تعامل بین کودکان در سطوح گوناگون رشد که رشد شناختی دانش‌آموز را به دنبال دارد؛

- در نظریه‌ی رشد شناختی اجتماعی ویگوتسکی، به دلیل افزایش منطقه‌ی تقریبی رشد با راهنمایی بزرگسالان و همسالان توانا تر؛

- در نظریه‌ی رشد شناختی اجتماعی بندورا، به دلیل مشاهده و الگوگیری دانش‌آموزان کم‌سن و سال از دانش‌آموزان بزرگ‌تر؛

- در دیدگاه شاگردمحوری دیویی به دلیل زندگی واقعی که در چندپایه به وجود می‌آید.

تعداد کم دانش‌آموزان در این کلاس‌ها فرصتی فراهم می‌آورد تا معلم ویژگی‌ها و توانمندی‌های دانش‌آموزان خود را بهتر بشناسد. همچنین تدریس در کلاس چندپایه برای معلم سبب افزایش تجربه‌ی آموزشی او می‌شود؛ چراکه در یک سال تحصیلی مطالب درسی چند پایه را آموزش می‌دهد. در نتیجه

نیروی انسانی و فضاهای آموزشی، مهاجرت و به‌حدنصاب نرسیدن دانش‌آموزان تک‌پایه تشکیل می‌شود. در این کلاس‌ها معلم باید به دانش‌آموزان پایه‌های متعدد که ممکن است از نظر سن، جنسیت، توانایی و مهارت متفاوت باشند، هم‌زمان یا جداگانه، در چادر، اتاقک سیار (کانکس) یا ساختمان، آموزش دهد. برخی از چالش‌های این کلاس‌ها عبارت‌اند از:

- کمبود وقت به دلیل تعدد نقش معلم (آموزگار، مدیر، ناظم، مشاور، مربی ورزش و...)
- حجم بالای کتاب‌های درسی و در نتیجه توجه نکردن به درس هنر و ورزش؛
- کم‌تجربگی و آموزش ندیدن آموزگاران؛
- رفت و آمد روزانه‌ی معلمان غیربومی و کاهش انرژی و تمرکز آن‌ها بر آموزش و پرورش دانش‌آموزان؛
- نامناسب بودن فضای آموزشی؛
- کمبود وسایل و تجهیزات کمک‌آموزشی؛
- دوزبانه بودن دانش‌آموزان؛
- ضعف فرهنگی و اقتصادی خانواده‌ها؛
- مختلط بودن کلاس‌ها.

حمایت‌های نظری از کلاس‌های

چندپایه و مزایای آن

پیدایش نظریات نوین آموزشی این ایده را تقویت می‌کند که آموزش چندپایه نه تنها ضرورت، بلکه

عکاس: فریا ابراهیمی

آمار کلاس‌ها و تعداد نیروهای انسانی کلاس‌های چندپایه

تعداد کلاس چندپایه دوره‌ی ابتدایی	۴۹ هزار و ۱۰۲ کلاس (تقریباً ۱۴ درصد از مجموع ۲۵۵ هزار و ۹۷۳ کلاس ابتدایی)
تعداد دانش‌آموزان کلاس‌های چندپایه	حدود ۷۰۰ هزار دانش‌آموز
تعداد معلمان کلاس‌های چندپایه	بیش از ۵۰ هزار معلم

معلم پایه	تعداد کتاب	مجموع صفحات	تعداد روز آموزشی در سال تحصیلی (۱۴۰۰-۱۴۰۱)	محتوای کتاب‌های درسی
اول	۵	۶۵۶	۱۵۳	هیچ تفاوتی بین کتاب‌های تک پایه با چند پایه نیست!
دوم	۶	۷۱۹	۱۵۳	
سوم	۷	۸۹۶	۱۵۳	
چهارم	۷	۹۲۷	۱۵۳	
پنجم	۷	۹۱۰	۱۵۳	
ششم	۹	۱۱۲۸	۱۵۳	
سه پایه (دوم، سوم، چهارم)	۲۰	۲۵۴۲	۱۵۳	
شش پایه	۴۱	۵۲۳۶	۱۵۳	

با کتاب‌های پایه‌های گوناگون و همچنین ویژگی‌های دانش‌آموزان، در سنین مختلف دبستان، آشنا خواهد شد.

گوشه چشمی به کلاس‌های چند پایه؛ لزوم توجه نظام آموزشی به محتوای درسی کلاس‌های چند پایه

نظام آموزشی مامی تواند به کلاس‌های چند پایه به عنوان یک فرصت نگاه کند و با نگاهی دقیق به چالش‌های چند پایه، برنامه‌ریزی‌های لازم را برای تغییر الگوی آموزشی صورت دهد تا از قیدوبند نظام تک پایه‌ای رها شود و چالش‌ها را تبدیل به فرصت کند. از جمله مشکلات این کلاس‌ها برنامه‌ی درسی ملی است. این برنامه ناظر به کلاس‌های تک پایه طراحی شده و از توجه به بیش از ۵۰ هزار معلم و ۷۰۰ هزار دانش‌آموز کلاس‌های چند پایه باز مانده است. حال آنکه آموزش چند پایه نیاز به برنامه‌ی درسی مستقل و سازگار با دانش‌آموزان و معلمان چند پایه دارد.

یک معلم چند پایه با وجود نقش‌های متنوع، پایه‌های متعدد، زمان کم، کمبود امکانات

و نامناسب بودن فضای آموزشی، ضعف فرهنگی، کم‌سوادی والدین و مشکلات بی‌شمار دیگر باید، مانند سایر معلمان، در برنامه‌ی زمانی تعیین شده برای کلاس‌های تک پایه به اهداف آموزشی درس‌های تمام پایه‌ها برسد. با توجه به تعداد بالای کلاس‌های چند پایه و همچنین لزوم توجه به آرمان‌های ملی و سند تحول بنیادین آموزش و پرورش لازم است به این کلاس‌ها و خواسته‌های این معلمان، دانش‌آموزان و خانواده‌هایشان توجه ویژه‌ای شود تا کودکان مناطق محروم از حق طبیعی خود یعنی برخورداری از آموزش و داشتن معلمان توانمند بهره‌مند شوند.

منابع

۱. شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰). سند تحول بنیادین آموزش و پرورش.
۲. فضل، رخساره (۱۳۹۴). «پیش‌دستانی در کلاس‌های چند پایه»، رشد آموزش پیش‌دستانی، (۱۱۷)، ۲۹-۲۸.
۳. مرکز برنامه‌ریزی منابع انسانی و امور اداری و وزارت آموزش و پرورش (۱۴۰۰). سالنامه‌ی آماری وزارت آموزش و پرورش ۱۳۹۹-۱۴۰۰، نشر دایا.
۴. کریمی، محمدصادق و غفوری، خالد (۱۳۹۷). «مزیت‌ها و محدودیت‌های کلاس‌های چند پایه بر اساس تجارب زیسته‌ی معلمان کلاس‌های چند پایه»، فصلنامه‌ی توسعه‌ی حرفه‌ای معلم، (۲)۳، ۷۴-۵۹.

5. Vincent, S., & Ley, J. (Eds.). (1999). The multi-grade classroom: A resource handbook for small rural schools. Book 1. Review of the research on multigrade instruction. Oregon: Northwest Regional Educational Laboratory.